

АПАРАТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Головне науково-експертне управління

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.:255-40-25, 255-45-01; факс: 255-41-86

До реєстр. № 4002 від 01.09.2020
Народні депутати України
Д. Монастирський та інші

ВИСНОВОК

на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за порушення вимог санкційного режиму, діючого на захист національної безпеки і територіальної цілісності України»

Метою законопроекту, як зазначено в пояснювальній записці до нього, є законодавче закріплення здійснення контролю і нагляду за дотриманням законодавства про санкції і запровадження фінансової та кримінальної відповідальності за порушення встановлених обмежувальних заходів (санкцій).

Для досягнення вказаної мети у законопроекті пропонується: 1) встановити кримінальну відповідальність за умисне порушення вимог законодавства щодо застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) (ст. 209-2 Кримінального кодексу України (далі – КК) у редакції проекту)) та передбачити, що досудове розслідування вказаного кримінального правопорушення мають здійснювати слідчі органів безпеки (ч. 2 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) у редакції проекту)); 2) внести зміни до ст. ст. 96-3 та 96-9 КК, якими запровадити можливість застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб у випадку вчинення їх уповноваженою особою від імені та в інтересах відповідної юридичної особи кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209-2 КК (у редакції проекту); 3) покласти функції нагляду і контролю за дотриманням законодавства про санкції на спеціально уповноважений державний орган, визначений Кабінетом Міністрів України, та запровадити фінансову відповідальність за порушення законодавства про санкції (ст. ст. 5-1 та 5-2 Закону України «Про санкції» у редакції проекту).

Головне управління, проаналізувавши поданий законопроект, вважає за необхідне висловити наступні зауваження та пропозиції.

1. Законопроектом пропонується встановити кримінальну відповідальність за умисне порушення вимог законодавства щодо

застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій). Проте зі змісту назви та диспозиції ч. 1 ст. 209-2 КК (у редакції проекту) не можна чітко відповісти на запитання, за що саме та для кого пропонується передбачити кримінальну відповідальність. Зокрема, буквально тлумачення назви складу аналізованого суспільно небезпечного діяння дає підстави вважати, що йдеться нібито про встановлення кримінальної відповідальності для тих суб'єктів, які уповноважені застосовувати спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції). У свою чергу, аналіз положень Закону України «Про санкції» свідчить, що пропозиції стосовно застосування, скасування та внесення змін до санкцій виносяться на розгляд Ради національної безпеки та оборони України Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Національним банком України, Офісом Генерального прокурора, Службою безпеки України (ст. 5 вказаного Закону у редакції проекту). Рішення щодо застосування, скасування та внесення змін до секторальних санкцій приймається Радою національної безпеки та оборони України, вводиться в дію указом Президента України та затверджується постановою Верховної Ради України, а рішення щодо застосування, скасування та внесення змін до персональних санкцій приймається Радою національної безпеки та оборони України та вводиться в дію указом Президента України (див. ч. ч. 2 та 3 ст. 5 Закону України «Про санкції»). А, отже, назва ст. 209-2 КК (у редакції проекту) не тільки не враховує того, що вказані державні інституції не можуть бути визнані суб'єктами кримінального правопорушення за кримінальним законодавством України, а й не відповідає правовому змісту поняття «спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». Якщо ж автори законопроекту вважали за необхідне передбачити кримінальну відповідальність за умисне порушення «санкційних» норм для осіб, стосовно яких застосовані відповідні спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи, назва аналізованого складу кримінального правопорушення мала би бути відкоригована.

Не зовсім вдалою слід визнати й запропоновану для позначення обов'язкових ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209-2 КК (у редакції проекту), юридичну конструкцію «*умисні дії, спрямовані на невиконання спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)*». З одного боку, у запропонованій нормі йдеться про цілеспрямовані дії, вчинені з певною метою (активна форма поведінки), а з іншого боку, вжите поняття «невиконання санкцій» свідчить про бездіяльність відповідної винної особи (пасивна форма поведінки). Таке формулювання, на нашу думку, ускладнює наповнення належним змістом відповідного суспільно небезпечного діяння, що є одним із базових (найважливіших) елементів складу запропонованого кримінального правопорушення.

Окрім того, для того, щоб умисне порушення вимог законодавства щодо застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) було визнане закінченим кримінальним правопорушенням,

необхідно буде констатувати, що у результаті вчиненого діяння настали вказані у диспозиції ч. 1 ст. 209-2 КК (у редакції проекту) суспільно небезпечні наслідки. При цьому, між діями, спрямованими на невиконання спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), та наслідками від таких дій у вигляді заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, має бути встановлений безпосередній причинний зв'язок, процесуальне доведення (доказування) якого у даному випадку вочевидь буде ускладнено з огляду на ті юридичні конструкції, що вжиті у межах диспозиції ч. 1 ст. 209-2 КК (у редакції проекту) для опису відповідного складу кримінального правопорушення.

2. Сумнівною виглядає пропозиція встановлення за діяння, передбачені ч. ч. 2 та 3 ст. 209-2 КК (у редакції проекту), таких додаткових обов'язкових покарань як: позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та конфіскація майна. Так, зі змісту запропонованих проектом редакцій відповідних частин статті КК випливає, що суб'єкт аналізованого кримінального правопорушення є загальним (за винятком спеціального суб'єкта – службової особи, про якого йдеться у межах диспозиції ч. 3 ст. 209-2 КК у редакції проекту). А, отже, вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209-2 КК (у редакції проекту), не обов'язково має бути пов'язане із використанням певної посади або зайняттям певним видом діяльності. Таким чином, застосування до загального суб'єкта кримінального правопорушення, запропонованого проектом вказаного покарання, суперечить як самій меті покарання, так і принципу його індивідуалізації (див. ч. 2 ст. 50 КК та ч. 1 ст. 65 КК).

Крім того, діяння, описане у ч. 2 ст. 209-2 КК (у редакції проекту), не належить до категорії тяжкого чи особливо тяжкого корисливого злочину (див. ст. 12 КК), та не є злочином проти основ національної безпеки України та громадської безпеки, а тому встановлення за їх вчинення кримінального покарання у виді конфіскації майна не узгоджується з вимогами ч. 2 ст. 59 КК. Не повною мірою відповідає положенням Загальної частини КК також пропозиція встановити конфіскацію майна як обов'язковий додатковий вид покарання за злочин, передбачений ч. 3 ст. 209-2 КК (у редакції проекту). Зокрема, якщо судом під час розгляду відповідного кримінального провадження буде встановлена відсутність корисливого мотиву, призначення конфіскації майна за кримінальне правопорушення, передбачене ч. 3 ст. 209-2 КК (у редакції проекту), навіть за умови, що воно закріплене у санкції відповідної частини вказаної статті як обов'язкове, буде безпідставним.

3. Додаткового обґрунтування потребує пропозиція надати повноваження щодо здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 209-2 КК (у редакції проекту), слідчим органів безпеки (ч. 2 ст. 216 КПК у редакції проекту). Так, згідно приписів ч. 2 ст. 216 КПК слідчі органів безпеки здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, проти миру,

безпеки людства та міжнародного правопорядку, терористичного акту та деяких інших тяжких кримінальних правопорушень, визначених у цій статті. У наведеному переліку серед кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності (до яких пропонується віднести ст. 209-2 КК) досудове розслідування слідчими органів безпеки здійснюється щодо контрабанди (ст. 201 КК) та переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України (ст. 201-1 КК). Якщо ж основним аргументом на користь того, що досудове розслідування аналізованого кримінального правопорушення мають здійснювати слідчі органів безпеки, є те, що умисне порушення вимог законодавства щодо застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (ст. 209-2 КК у редакції проекту) є тим протиправним діянням, що безпосередньо створює загрозу життєво важливим інтересам України, актуалізується питання щодо виправданості розміщення ст. 209-2 КК у розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» Особливої частини КК.

4. Звертаємо також увагу на те, що за змістом Закону України «Про санкції» його основним завданням є забезпечення механізму невідкладного та ефективного реагування на наявні і потенційні *загрози національним інтересам і національній безпеці України з боку іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність* (ч. 2 ст. 1 Закону України «Про санкції»). Отже, сфера його дії розповсюджується, в тому числі, на фізичних та юридичних осіб, *які на момент виникнення таких загроз знаходяться поза межами юрисдикції нашої держави*. Однак зі змісту проекту складається враження, що в ньому передбачається застосування фінансової та кримінальної відповідальності, як заходів правового впливу за порушення санкційного режиму, до вітчизняних юридичних осіб у випадку вчинення їх уповноваженою особою від імені та в інтересах відповідної юридичної особи злочину (ст. ст. 96-3, 96-9 КК у редакції проекту; ч. 2 нової ст. 5-1 Закону України «Про санкції» – п. 2 Розділу II «Прикінцеві положення» проекту). Обґрунтованість цих новел викликає сумніви.

5. У проекті передбачається, що нагляд і контроль за дотриманням законодавства про санкції покладатиметься на *спеціально уповноважений державний орган, визначений Кабінетом Міністрів України* (ч. 1 нової ст. 5¹ Закону України «Про санкції»), який застосовуватиме фінансові санкції (штраф) за порушення законодавства про санкції (ч. 1 нової ст. 5² Закону України «Про санкції»). Положення про цей орган затверджуватиме Кабінет Міністрів України (ч. 2 нової ст. 5¹ Закону України «Про санкції»).

Тобто, по суті, йдеться про необхідність існування в системі органів виконавчої влади відповідного *органу спеціалізованого контролю*. Однак варто зауважити, що *приписами проекту не визначаються зміст та привила перевіркової діяльності такого органу*, хоча саме контрольна діяльність суб'єктів владних повноважень за своєю специфікою потребує належної процесуальної регламентації, включаючи способи проведення перевірок, права і обов'язки контролюючих та підконтрольних суб'єктів, акти реагування та юридичні наслідки, адже таким чином має забезпечуватись законність та неупередженість контрольних заходів.

6. Положення законопроекту потребують техніко-юридичного доопрацювання. Зокрема, абсолютно недоречним та необґрунтованим з юридичної точки зору виглядає припис про те, що «Законодавством *також може бути* передбачено кримінальну відповідальність за порушення законодавства про санкції» (ч. 6 нової ст. 5² Закону України «Про санкції»).

Керівник Головного управління

С. Тихонюк

Вик.: В. Попович, Є. Корнієнко, О. Мірошніченко

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: ТИХОНЮК СВІТЛАНА АНДРІЇВНА

Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA104000000733B42008E588D01

Дійсний до: 27.05.2021 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 16/3-2020/169078 від 28.09.2020

218112